

ابراهیم اصلانی

مدرسه متفاوت

نکته‌های پیشنهادی برای تعالی مدرسه

اشاره

نوشته‌ها و پیام‌هایی متناسب با سطح سنی دانش آموزان انتخاب کنید.

در یک مدرسه ابتدایی برای نماز خواندن سراغ نمازخانه را گرفتیم. اتافی بود به نسبت کوچک، ولی مرتب و تمیز. نکته‌ای که توجهم را بسیار جلب کرد، نوشته‌ها و پیام‌های روی دیوارهای احادیث و نکاتی درباره نماز و موضوعات اخلاقی بر دیوارهای نمازخانه دیده می‌شد. بیرون که آمدم، به مدیر مدرسه هم گفتم که نمازخانه تمیز دارید و جملات زیبایی بر در و دیوار نوشته‌اید، اما یک اشکال وجود دارد. مدیر با تعجب پرسید: چه اشکالی؟ گفتم: آنچه نوشته‌اید برای افرادی در سطح سنی من قابل فهم است و اطمینان دارم که دانش آموزان معنا و مفهوم این جملات را چندان درک نمی‌کنند.

در شماره‌های پیشین درباره هشت نکته در موضوعات گوناگون مدیریتی مطالبی بیان کردیم. در این شماره، چهار نکته دیگر را مورد بحث قرار می‌دهیم؛ نکاتی که بیشتر به در و دیوار مدرسه مربوط است و به‌طور معمول، کمتر مورد توجه قرار می‌گیرد. نمی‌خواهیم بگوییم که این موارد عیناً و در همه مدارس مصداق دارند بلکه هدف عمده توجه دادن به موضوعاتی است که به دلایلی، شاید فراموش شوند یا چندان به چشم نیایند. امیدواریم خواندن این نکات حساسیت شما را به دیدن و دقیق‌تر دیدن فضای مدرسه برانگیزد و زمینه‌هایی را فراهم آورد که گاهی به گوشه و کنار مدرسه هم سر بزنید.

کلیدواژه‌ها: محیط تربیتی، تعالی مدرسه

چند نکتهٔ عجیب در مورد این آگهی‌ها درخورد توجه است:

- تراکت‌ها و نوشته‌هایی که مدت‌ها روی دیوار بوده و به اصطلاح قدیمی و تکراری شده‌اند؛

- پوسترها و تصاویری که مدت‌ها از مناسبتشان گذشته، ولی کسی حوصله نکرده است آن‌ها را بردارد؛

- تراکم موضوعات و پیام‌هایی که انتظار می‌رود به مخاطبان انتقال یابد.

حجم و تراکم آگهی‌ها و پیام‌های موجود بر در و دیوار یک مدرسه نه تنها حسن نیست بلکه از چند جهت، ضعف و ایراد محسوب می‌شود.

یک ایراد بزرگ این رویه به تعدد پیام‌ها باز می‌گردد. طبق اصول ارتباط، کثرت پیام‌ها موجب نادیده گرفتن آن‌ها می‌شود. در واقع، پیام‌های زیاد به شکل پارازیت عمل می‌کنند و در نتیجه هیچ پیامی به درستی درک نمی‌شود. حتی در مورد پیام‌های تربیتی و اخلاقی هم هر چقدر که مهم و ضروری باشند، باید تعادل رعایت شود. یک راهکار مناسب برای جلوگیری از کثرت پیام‌ها، جابه‌جایی و نو کردن آن‌هاست. به جای پیام‌های زیاد هم‌زمان، تنوع در پیام‌ها و در محدوده‌های زمانی مشخص و منظم را در نظر داشته باشید.

از طرفی هم، به جا ماندن پوسترها و تصاویر مناسبی که مدت‌ها از زمان آن‌ها گذشته، نشانهٔ کج‌سلیقگی، بی‌تفاوتی و گاهی تنبلی عوامل مدرسه است. گاهی در یک مدرسه نشانه‌های جشن ایام دههٔ فجر تا ماه‌ها و حتی مراسم سال بعد، بر در و دیوار دیده می‌شود!

در موارد زیادی هم، به جا ماندن آگهی‌ها و پوسترها به مدت چندین ماه به‌طور ناخواسته مزاحم و مخل آرامش روانی عموم است. دانش‌آموزان که می‌بینند عوامل مدرسه حساسیت چندانی دربارهٔ زیبایی محیط ندارند، علاقه و تعهد خود را نسبت به چنین محیطی از دست می‌دهند.

در پیام‌هایی که بر دیوارهای داخل و خارج مدرسه درج می‌شود، نوآوری و تنوع را رعایت کنید

وقتی می‌گوییم مدرسه یک محیط تربیتی است، یعنی همه چیز و همه جای آن کارکرد تربیتی دارد. تربیت را نباید فقط در کلاس و معلم و مسائل انضباطی خلاصه کرد، بلکه باید به جزئیات فراوان دیگری توجه داشت. یکی از این جزئیات، فضای دیوارهای داخل و خارج مدرسه است. استفاده از این فضا جای بحث و تأمل زیاد دارد که در اینجا فقط به دو بُعد آن توجه می‌کنیم. نکتهٔ اول، وضعیت

در مدرسه به‌طور معمول، جمله‌ها و پیام‌ها را بزرگ‌ترها انتخاب می‌کنند و مثل خیلی از موارد دیگر، سلیقهٔ آن‌ها تعیین‌کننده است. در این میان، گاهی سطح سنی مخاطب فراموش می‌شود. اگر موضوعی برای من در این سن و سال قابل درک است، دلیلی ندارد که کودکان و نوجوانان هم چنین درکی از آن داشته باشند. نتیجهٔ این جابه‌جایی در تعیین مخاطب، این است که در و دیوار مدرسه با جملات زیبا و پر معنی پُر می‌شود اما مخاطب اصلی - که دانش‌آموزان هستند - نمی‌توانند با این جملات و پیام‌های نهفته در آن‌ها ارتباط برقرار کنند.

یکی از آموزه‌های اساسی نظریهٔ رشد شناختی ژان پیاژه^۱ این است که بین فرایندهای ذهنی کودکان و بزرگسالان تفاوت‌های مهمی وجود دارد. کودکان به راه‌هایی می‌اندیشند که بزرگسالان اینک فراموش کرده‌اند که خود زمانی همان شیوه‌های فکری را داشته‌اند. (سیف، ۱۳۹۱) بنابراین وقتی پیامی برای کودکان می‌نویسیم، نکتهٔ مهم فقط این نیست که ما چگونه فکر می‌کنیم یا از چه چیزی خوشمان می‌آید. مهم‌تر این است که از خود پرسیم: «آیا کودکان متوجه منظور پیام ما می‌شوند؟» پیام‌هایی یا مضامین انتزاعی یا پیچیده، حتی اگر جالب به نظر برسند، برای کودکان جنبهٔ نمایشی خواهد داشت و در عمل، کارکردهای تربیتی مورد نظر حاصل نخواهد شد.

شاید لازم باشد نگاهی به در و دیوار مدرسه بیندازید و ببینید جملات و پیام‌هایی که در همه جا نقش بسته است، صرف‌نظر از اینکه زیبا و نغزند، می‌توانند معنا و مفهوم مورد نظر را به دانش‌آموزان منتقل کنند؟ آیا دانش‌آموزان درک درستی از این پیام‌ها دارند؟

در و دیوار راهروهای مدرسه را با نوشته‌ها و پیام‌های گوناگون پر نکنید.

در موقعیت‌های بسیاری که به مدرسه‌های مختلف رفته‌ام، یک نکته برابم آزاردهنده بوده است؛ حجم زیاد اطلاعیه‌ها، تراکت‌ها، پوسترها و نوشته‌های دیگری که بر در و دیوار مدرسه و به‌خصوص راهروها خودنمایی می‌کنند. در مدارس به‌طور معمول، تابلوهایی برای نصب آگهی‌ها پیش‌بینی شده اما گاهی تعداد و تنوع آگهی‌ها به قدری زیاد است که می‌بینی در هر گوشه چیزی چسبانده‌اند و جایی خالی نمانده است! محتوای این آگهی‌ها گوناگون است، از پیام‌های تربیتی و اخلاقی و اطلاع‌رسانی‌های رسمی و غیررسمی، گرفته تا پوستره‌های مناسبی، نمونه کارهای دانش‌آموزان مانند نقاشی‌ها و روزنامه دیواری، عکس‌ها و تصاویر مرتبط و موارد دیگر.

وقتی پیامی برای کودکان می‌نویسیم، نکتهٔ مهم فقط این نیست که ما چگونه فکر می‌کنیم یا از چه چیزی خوشمان می‌آید. مهم‌تر این است که از خود پرسیم: «آیا کودکان متوجه منظور پیام ما می‌شوند؟»

کلیشه‌ای و نامناسب فعلی در استفاده از دیوارهای داخل و خارج مدرسه است. در مدارس، هم جمله‌ها و پیام‌ها و هم تصاویر و نقاشی‌هایی که بر دیوارها درج می‌شوند، روندی یک‌نواخت پیدا کرده‌اند و حداقل تنوع و نوآوری در آن‌ها مشاهده می‌شود. دلایل عمده این وضعیت را در چند نکته می‌توان جست‌وجو کرد: ضعف نگرش تربیتی و هنری یا کج‌سلیقگی و ساده‌انگاری عوامل مدرسه، سپردن طراحی دیوارها به افراد ناوارد، انجام دادن کار با حداقل هزینه، تقلید مدارس از یکدیگر و امثال آن. در بسیاری از مدارس، نوشته‌ها و تصاویری که بر در و دیوار می‌توان دید رونوشتی از یکدیگر و تکراری هستند. گاهی حتی با وجود هزینه‌های صرف شده برای زیباسازی فضا، نتیجه کار ناشیانه و بدون ویژگی‌های جذاب برای مخاطب است.

ثابت بودن نوشته‌ها و تصاویر نیز موجب تکراری شدن موضوعات و کاهش جاذبه‌های بصری و شناختی برای دانش‌آموزان می‌شود. وقتی دانش‌آموزی طی ماه‌ها و حتی سال‌ها از مقابل نوشته‌ها و تصاویری عبور می‌کند که شکل ثابت و یک‌نواختی دارند، به دیدن آن‌ها عادت می‌کند و به پیامشان چندان اهمیتی نمی‌دهد.

نکته دوم در این بحث، تغییر نگرش به موضوع و اهمیت دادن به کارکردهای تربیتی دیوارها و سایر فضاهای مدرسه است. در طراحی دیوارهای داخل و خارج مدرسه و نوشتن جملات و پیام‌ها یا درج تصاویر روی آن‌ها خوب است اصولی رعایت شود؛ از جمله:

توجه به ویژگی‌های سطح سنی دانش‌آموزان
توجه جدی به نکات زیبایی شناختی و مشورت گرفتن از افراد متخصص و صاحب‌نظران هنری
صرف وقت و حوصله برای انتخاب موضوعات مناسب نوشتاری یا تصویری
یافتن جملات و پیام‌های جدید، متفاوت و جذاب
توجه بیشتر به محتوا و استفاده از طرح‌های ساده و زیبا
رعایت تنوع در طرح‌ها، و تغییر پیام‌های نوشتاری یا تصویری در فاصله‌های زمانی مشخص.

گاهی به گوشه و کنار مدرسه سر بزنید و وضعیت‌های نامناسب احتمالی را شناسایی کنید.

مدیریت در کنار فوت‌وفن، ظرافتی هم دارد که شاید همه مدیران به آن توجه نکنند. یکی از ظرافتی که بر اساس آن می‌توان حساسیت و نکته‌سنجی مدیر را ارزیابی کرد، وضعیت محیط، فضاهای در معرض دید و همچنین گوشه و کنار پنهان است. من عادت دارم در هر اداره و سازمانی به دور و بر و وضعیت

گاهی به گوشه و کنار مدرسه سر بزنید و وضعیت‌های نامناسب احتمالی را شناسایی کنید.

مدیریت در کنار فوت‌وفن، ظرافتی هم دارد که شاید همه مدیران به آن توجه نکنند. یکی از ظرافتی که بر اساس آن می‌توان حساسیت و نکته‌سنجی مدیر را ارزیابی کرد، وضعیت محیط، فضاهای در معرض دید و همچنین گوشه و کنار پنهان است. من عادت دارم در هر اداره و سازمانی به دور و بر و وضعیت

به عنوان مدیر، گاهی برای خود فرصتی فراهم سازید و به گوشه و کنار مدرسه سری بزنید و شرایط محیط را بررسی کنید

در واقع، نشانه‌ای از کج‌سلیقگی و سوء تدبیر است. به عنوان مدیر، گاهی برای خود فرصتی فراهم سازید و به گوشه و کنار مدرسه سری بزنید و شرایط محیط را بررسی کنید. به مکان‌هایی بروید که در شرایط عادی راهتان به آنجا نمی‌خورد؛ به فضاهای عمومی سرک بکشید و ببینید بهداشت و نظافت مناسبی دارند یا نه؛ ببینید وسایل تعمیراتی و اسقاطی را کجا تلنبار کرده‌اید و چه تدابیر جایگزین دیگری برای این معضل وجود دارد، و خلاصه اینکه وضعیت عمومی محیط مدرسه تا چه اندازه مناسب و مطلوب است و از دید عموم چقدر خوشایند تلقی می‌شود.

پی‌نوشت

1. Jean piaget

منبع

۱. سیف، علی‌اکبر (۱۳۹۱). روان‌شناسی پرورشی نوین. تهران: دوران